

ח י נ ו ך ש ד ה

שש מאות! שלש אצבעות שמאלה מקצה הצוק — שני שיחים ירוקים
משמקרים בתוך קבוצת שיחים אפריים. בקצה הימני של השנים הירוק הגדול —
מקלע האויב!

שש מאות! משמאל לצוק: אלת-המסטיק הגדולה ביותר. בקצה הימני —
מקלע האויב!

ההבדל בין שני הסוגים של ציון המטרה בולט: —

ה צ י ו ן ה ר א ש ו ן מ ר ב ה ב ת י א ו ר י ם ע ל מ נ ת ל ב ר ר ל ח י י ל י ם, ה צ ו פ י ם ע ל פ נ י ה ש ט ח, א י ז ה ו
בדיוק אותו שיח שלידו נמצא מקלע האויב. הוא אינו יכול לנתר על אף מלה אחת מכל אלה, כי
אחרת לא ידייקו החיילים להבחין במטרה.

לעומתו קובע הציון השני במפורש את שם השיח בלבד (מתוך הנחה שהוא מוכר
לחיילים), ומוסיף משהו לאבחנתו משאר בני מינו המצויים בשטח — במקרה זה הוא הגדול
באלה הנמצאים משמאל לצוק. והתוצאה: ציון קצר יותר (פחות מ־50 אחוז של קודמו)
ומדויק יותר.

וכלל ראשוני בדיננו, כי על כל פקודת־אש להיות קצרה ככל האפשר, ועם זאת שיהא בה
מכסימום הדיוק בציון המטרה. רק אז תדייק האש ותהיה תכליתית.

מכאן, שמוטב להרחיב את המילון הצבאי בשטח, ול"הטריח" את החייל ואת המפקד ללמוד
מספר רב יותר של כינויי־עצמים שונים בשטח, ועל ידי כך להגיע לקיצור רב בפקודות האש
ולדיוק מכסימלי בציוני המטרות. והרי את רוב העצמים הנמצאים בשטח,
מְהַיִּים ה צ מ ח י ם.

אם כך, הניטול על עצמנו להיות בוטנאים וללמוד את שמות כל הצמחים בשדה? האם כדאי
הדבר — והאם אפשרי הוא?

לא זאת פננת, "חינוך־שדה". הבוטנאי יוכל להבחין באלפי מיני צמחים בשדה, ואת
כולם יקרא בשמות. החייל צריך לדעת רק עשרות מעטות מן הצמחים הבולטים באזורי
הארץ השונים — וכבר ישלט על השדה מבחינה לשונית, ויהיו לו עשרות נקודות־אחיזה בשטח
לציוני מטרות, אשר יגדילו את התכליתיות של האש פייכמה. וזאת אפשר ואפשר לעשות,
ואמנם נעשה הדבר, בזמן מועט. וכדאי הדבר, כדאי מאוד. לא רק מבחינה זו של ציון
מטרה יעיל, אלא גם עוד מכמה וכמה בחינות, שכולן יחד מהוות נכס לא ישוער לחייל כאיש
השדה וכעברי במולדתו.

א. לימוד השמות של מספר צמחים קובע בהכרח את לימוד האבחנה ביניהם, וגם בין כל
אחד מהם ובין צמחים אחרים שאינם נלמדים. במה נבדל צמח מרעהו? — בגודל, בצורה, באופני
ההסתעפות, בצבע, בגון, בצורת התנועה ברוח, בריח, וכד'. והרי תוך לימוד האבחנות האלה
נפקחות עיני החייל לראות הבדלים וגננים שלא ראה אותם מקודם, שהיה לגביהם עיוור לגמרי.

אמור מעתה: ע"י לימוד של מספר צמחים, מתפתחים חושיו של החייל להכרת השדה
ותופעותיו. הסתכלותו עולה וְרָאִיתו מתחדדת, והוא נעשה בן לשדה יותר משהיה. יבחין יותר
בתופעות זרות לשטח ובכל תנועה חשודה, יהיה ער יותר ורגיש יותר לכל המתרחש בשדה.
והרי זה יסוד־מוסד לחייל טוב.

החייל לומד להכיר אותם הצמחים מקרוב, ואחר כך — ממרחקים גדלים והולכים. ראיית מתפתחת להבחין מרחוק בפרטים הנראים לכתחילה כמטושטשים לגמרי במרחק. ובכך משתכללת ראייתו לגבי כל הנמצא בשטחים מרוחקים, אם דומם ואם חי.

ב. עצם הכרת הצמחים נוסכת בחייל הנמצא בשדה רגש של „בן-בית“. חיילינו ברובם אנשי עיר הם או עולים חדשים שהשדה זר להם, וקשה להם להסתגל אליו. בהתחילם להכיר מקרוב את לבוש השדה ואת חייו הם מתקרבים אליו מבחינה גופנית ונפשית כאחת. מתקשרים אליו ואוהבים אותו.

הריהו מן המודעות, כי איש-שדה טוב הוא ערובה לחייל טוב.

ג. „חינוך שדה“ שוקד על הקניית שמות עבריים נכונים לצמחים. על ידי כך משתפרת לשונו של החייל העברי ב„מילון השדה“, נעשית מדויקת ויונקת ממקורות השפה העתיקים. במשך שנות הגלות נשתכחו מאתנו שמות צמחים רבים, ומפרשי התנ"ך והספרות העברית העתיקה (משנה, תלמוד ומדרשים) נילאו לחפש בארצות הגלות ובנבכי הפילולוגיה את זהותם של צמחי-הארץ הנזכרים בכל הספרות הגדולה והרחבה הזאת. כך נפלו גשיאות רבות בשמות צמחי הארץ, ורבים הם שנשארו ללא שם עברי בכלל. חינוך-שדה מלמד את החייל שמות עבריים מקוריים, שנתבררו לאחר שנות מחקר רבות.

כך מוקנה גם מִצָּעַע לשוני משותף בַּעֲצֵמֵי-הַשָּׂדֶה, שבו נפגשים חיילים מבני הארץ עם עולי עיראק ותימן, רומניה וצרפת, קנדה וארצות-הברית. כולם מלמדים לשונם לקרוא לצמחים המופיעים לנגד עיניהם בשמות מימי המקרא, המשנה והתלמוד. והחוטים המקשרים אותם לארץ הזאת ולשדותיה מתחזקים והולכים, וחדרים דרך אלפי השנים ונשורים באותם החוטים שהורישו לנו אבותינו מימי קדם ביחסנו לארץ הזאת.

ד. עם הקניית השם העברי העתיק לצמח, מעשיר „חינוך-שדה“ את החייל בעוד נכס תרבותי רב ערך: סמלים עבריים עתיקים, דברי נבואה ומשל ושירה, שנוסדו בימי קדם על רקע קרבתו הבלתי-אמצעית של עם ישראל אל השדה ואל כל המתרחש בו. סמלים המציגים באורות מיוחדים את עם ישראל ואת אויביו, סמלים ליחסו של אדם לחבריו וליחס החברה לאדם. — תרבות הקשורה אל הכע ויונקת ממנו את מיטב לשדה — נלמדת בשדה ע"י החייל, תוך כדי אימוניו בשטח. אף לימוד זה מְחַזֵּק לאִי־עֶרְוֶךְ את הנימין הקושרות אותו אל אדמת המולדת, להיותן לעבותות בל יינתקו.

ה. „חינוך-שדה“ אינו מסתפק בלימוד הצמחים במצב סטטי, אלא מפנה את תשומת לבו של החייל אל הדינמיות שבחי השדה, וכן אל הצורות השונות והצבעים השונים שבהם נראים צמחי-השדה מצדדים נוגדים או מזוויות שונות. כך יודע חייל, שלמד מן החומר הזה, כי כל ביצוע של הסוּאָה או העלמה המביא בחשבון את הרקע שיוצרים צמחי השדה, חייב להתחשב בתופעות אלו: גם בגונים השונים שלהם, מנקודות ראייה שונות, וגם בדינמיות של צבעי-השדה, המשתנים בשעות היום השונות. ואם מדובר בהסנאת מתקנים יציבים, הרי יש לתת לב גם לדינמיות של צבעי השדה במשך חדשי-השנה השונים.

ו. בין צמחי השדה יש רבים הטובים למאכל, ואחרים אינם יפים למאכל, או שהם גם מרעילים. יש הנאכלים חיים ויש הפְּשֵׁרִים לכך רק לאחר בישול או קְלִיָּה על אש. כל יחידה עלולה להינתק מבסיסה, ומה גם חוליה קטנה או חייל בודד. בעזרת צמחי-השדה אפשר להמשיך ולהתקיים זמן ממושך, אם אך יודעים מה מותר לאכול ומה אסור, וכיצד יש להכין את המאכלים הללו. יש גם צמחים טובים להכנת משקאות, הנותנים למים טעם וריח המשיקים את הצמא; וגם צמחי תבלין מצמיח השדה, שבכוחם לתבל את „מנות-הקרב“ בטעמים המגרים את התאבון, אשר פג כידוע בחום השמש הלהטת ובשל העיפות הרבה. צמחים שונים יכולים לשמש גם לצרכי רפואה שונים בחיי השדה, ולהציל ממקרים קשים.

ז. „חינוך-שדה“ מקנה לחייל גם ידיעת התמצאות בשטחים, שבהם הוא מתאמן ופועל, בעזרת צמחי השדה. על ידי הכרת צמחים מסויימים, המכסים את השטח, אפשר להבחין — אף ממרחקים — במידת העבירות של הקרקע, הן לגבי חיל-רגלים והן לגבי רכב. כן יש צמחים המציינים מקורות מים נובעים, או אף מיתתהום קרובים לפני-האדמה, שבחפירה אפשר להשיגם.

ח. כיישקע רכב בבוץ, יחליקו גלגליו במקומם, אך לא יזיזו אותו כמלוא נימה קדימה או אחורה. חיילים שקיבלו מושגים בחיי-שדה על ידי „חינוך-שדה“, ידעו מיד באילו מן הצמחים אשר בסביבה להשתמש כדי לחלץ את הרכב מן הבוץ, בדחקם אותם מתחת לגלגלים, ואילו מהם חסרי כל תועלת לענין זה.

ט. שינה טובה בלילה היא אם לפעולה מוצלחת למחרת. שנת-נודדים בגלל מצע אבנים חדות, או במיוחד בגלל קור ורטיבות — לא רק גורעת מיכולתו של החייל למחרת, אלא פעמים אף קובעת בו מחלות (כגון שגרונ) לשנים רבות. אין כל גבורה וכל חזון חלוצי בשינה מסוג זה, בעת אשר בשדה מצויים שיחים שאפשר להכין מהם בדקות אחדות מזרון מצוין למצע רך, חם, ומונע כל מגע עם רטיבות הקרקע.

י. חבל כי יחסר לדלות מים מבור, או להעלות חבר שנפל בשוחה, שרוך נעל כי יינתק או כל רצועה — ידעו החיילים המכירים את השדה לחפש מיד בין צמחיו את הצמח המתאים לשזירת חבלים, ותוך פרק זמן קצר יכינו את הדרוש. גם ליד נהרות גדלים קנים שמעליהם אפשר לשזור חבלים חזקים למדי — אם אך יודעים היטב כיצד להעביר בעזרתם על פני הנהר את החיילים שאינם יודעים שחזת. כמרוכז כדאי לדעת גם מאיזה צמח אפשר להכין בדקה קלה, דבק טוב — להדביק סוליה ש„פתחה פיה“; או במה אפשר להוציא באופן מוצלח עלוקה שדבקה בגרון בעת שתית מים לא טהורים.

יא. חיילים המבשלים את ארוחתם בשדה חייבים לדעת אילו מן הצמחים מעלים עשן רב ואילו — עשן מועט. הצמחים המעלים עשן רב וסמיך אסורים בשימוש בכל מקום שהאויב עלול לגלותו. ולעומת זאת מצוינים הם להעלאת תמרורים לכוחות אוהדים, הנמצאים בשטח או באויר, ובמקרים מסוימים — אף ליצירת מסך-עשן מצוין.

קיצורו של דבר: „חינוך שדה“ מחזיר לחייל את אשר גזלו ממנו חיי ה„תרבות“ הרחוקים מן השדה — התמצאות ותושיה, בניצול כל השפע אשר מעניקים צמחי השדה לצרכים שונים, בשילוב עם התרבות העברית העתיקה שינקה מאותם הצמחים ומאותם השדות, כטרם קרעונו שנות הגלות מטבע ארצנו, על כל תופעותיו המענינות.

*

נשאלת השאלה: היש אפשרות מעשית להקנות לכל חייל ומפקד בצה.ל. התמצאות מספקת בתורות הללו, בתוך מסגרת הזמן המצומצמת העומדת לרשותנו? ואם-כן — כיצד נעשה הדבר, וכיצד ייעשה להבא?

הנסיון הוכיח, שבמספר שעות המתקבל על הדעת אפשר להקנות לכל מפקד ידיעה של 30 עד 50 צמח, הכוללים את כל הענפים שהוזכרו לעיל, והנותנים לו דחיפה חזקה, ואף יכולת, להתקדם בעצמו בשטח זה ולפתח את יזמתו הלאה.

כיצד נעשה הדבר?

בהיות „חינוך שדה“ מקצוע הכולל בתוך תרגילים בשדה ענינים מעשיים, חינוכיים, הסברתיים והשכלתיים כאחד, קיבל על עצמו ענף-ההסברה במטכל/אכא את האחריות להחדרת הלימוד הזה ביחידות השונות, על ידי מדריך ארצי-ראשי.

המדריך-הראשי מעביר את החומר למפקדים בהרצאות ובסיוורים המשולבים בסידרות-השדה של הקורסים-השונים-למפקדים-לדרגותיהם, או בסידרות מיוחדות בהשתלמויות-מפקדים — תוך התחשבות מיוחדת באזורים, שבהם מאמנים המפקדים את חניכיהם. החומר נלמד בצורה

סינתטית: מיצוי כל הצדדים המעניינים — מן הבחינות הנ"ל — בכל צמח, תוך הכרה כללית של גוף הצומח באזור, ותרגילים מעשיים להמחשה.

שיטה זו הוכיחה, כי בעזרתה נחרת היטב בזכרון כל ההומר הנלמד. בשילוב עם אלה, מקבלים המפקדים מיד הנחיות כיצד להעביר את החומר שקיבלו אל כל הניכיהם — בשילוב עם האימונים בשדה, וכן גם במספר מצומצם של שעות מיוחדות ל"חינוך שדה". בסיום מקבל כל איש תקציר בכתב, הכולל תזכירים קצרים המאפשרים לו לבנות מחדש בזכרונו את כל אשר למד ואת אשר עליו להעביר לחניכיו.

*

כדי להמחיש לקורא שאינו בקיא בענין את דרך הביצוע, וכן גם כמה מפרטי הדברים שנרשמו לעיל בכללותם, נעביר אותו בכעין סיור של חינוך-שדה:

המקום: הרי יהודה.
התקופה: יוני — יולי.
משך הסיור: מ' 09.00 עד 13.00.

מאקלימה של הארץ המחולק לחצי שנת גשמים וחצי שנת יובש. זו הסתגלות מיוחדת של הצמח לחיות בתקופות הנוגדות הללו. אבותינו אכלו את הצמחים הללו בתור מרור בפסח (שכן בתקופת פסח עליהם מרים, אף מרים מאוד). ומסרו לנו: „למה נמשלו מצרים כמרור? — לומר לך: מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה, אף מצרים תחילתן רכה וסופן קשה" (פסחים, לט). הרי המצרים קיבלו תחילה את בני ישראל בסבר פנים יפות והושיבו במיטב הארץ, בארץ גושן בה יכלו לרעות את צאנם, ורק אחר כך „התקשו" ושיעבדו אותם בעבודת פרך. ובזה מסמלים אותם צמחי המרור בגלגולי חייהם. אלה הם, איפוא, המרורים האמיתיים, ולא אותה ה"חזרת" המובאת כיום מחו"ל תמורת דביונים יקרים.

*

במרחק כ־100 מטר מאתנו מכחיל שדה גדול בשפעת פרחים כחולים, המכסים אותו כליל. נגש ונראה-נא מה הפרחים הללו. אלה הם פרחי הערש, אף הוא אחד ממיני המרור הנזכרים במשנה הנ"ל. אף עליו החרפיים הצעירים ביותר טובים למאכל, ואחר כך הם נעשים מרים, ולקיץ מצמיח הוא גבעול המתקשה והולך עדי התיבשו לגמרי. גם כאן יש לעקוב אחר התפתחותו ולהכיר את עליו החרפיים.

*

נרד לנחל. מרחוק מסתמנים בירק רענן עליו הארוכים של אחד ממיני הגומא. כל איש אוסף לו אלומת עלים ארוכים, והרינו יושבים כולנו, למשך כשעה וחצי עד שעתיים, ללמד את אופן שזירת החבלים ולהתאמן בה. כעבור פרק זמן זה יודעים

בשדה מושכים את העין ביותר קוצים מסתעפים, בעלי גבעולים כחולים כחול-מבהיק, הנוטה להסגיל. נתבונן, כראוי לאנשי שדה, ונראה שלמרגלות הקוצים הללו, על-פני האדמה, נמצאים שרידי עלים יבשים ומצומקים מאוד. עלים אלה היו דשנים בתקופת החורף, והיו טובים מאוד למאכל. רק לאחר מכן גדל במרכז העלים הללו הקוץ, הבולט כיום, שבתחילה היה כולו ירוק, ורק עתה הכחיל. יש, איפוא, לעקוב אחר הקוצים הללו במשך כל הקיץ, הסתיו והחורף, בכל יציאה לשדה, ולשים-עין מה מתהווה בהם, כיצד המשך גלגוליהם, מתי יופיעו ליד בסיסי גבעוליהם העלים החרפיים החדשים. — להכיר אותם ולהבחין אותם מעלים אחרים המשתרעים על פני האדמה, ו...לנסות לאכלם ולדעת טעמם. כידוע, חשובים ביותר מאכלי הירק בהיותם מקור למינרלים, לויטמין „צ", ולקארטין המשמש בגוף חומר-גלם ליצירת ויטמין „א", החשוב כל-כך לראיה בחושך. במקרה של ניתוק היחידה, אין לזלזל איפוא בכל ירק, הניתן לאכילה בשדה, גם אם אינו משביע ביותר בשפע עמילנים.

לעומת העלים החרפיים של קוץ זה, אין העלים האביביים נאכלים, בהיותם מרים וגם קוצניים. אך בתקופה זו (באביב) אפשר לאכול את ה"גור" הקטן והטעים הנמצא בצמח בדיוק מתחת לפני האדמה.

תיארנו את גלגולי-חיי של הקוץ הזה בתקופות השנה השונות. בגלל היותו צמח ירוק ורך בחורף — וחרב, יבש וקשה בקיץ, נקרא בעברית בשם חרבינה, משורש „חרב", יובש. תכונת גלגולי הצורות המעניינים האלה נמצאת בארץ גם בצמחים אחרים, שבמשך הזמן נלמד להכירם, והיא תוצאה

כולם (חוץ מאחד או שניים, שידיהם „לא תפסו“ את המלאכה) לשזור חבלים בקצב לא רע, ומתוך השגיאות שעשו בתחילה לומדים הם כיצד יש להעביר שעור זה לחניכים ועל אילו נקודות במלאכת העשייה יש להקפיד ביותר. נתברר, שהחבלים חזקים למדי, ובהנאת יצירה לוקח לו כל איש את חבלו אשר עשה, להתפאר במעשה ידיו.

*

אנו עולים למדרון שמ- מול. מרבית השטח מכוסה בשיחים קוצניים אפורים או ירוקים-אפורים, בעלי צורה כרית-עגלגלה. פירור תיהם הקטנים נתונים בתוך גביעים קטנים נפוחים- אדומים, המזכירים בצורתם סירי-חרס ערביים. על שום כך נקרא במקרא השיח בשם „סירים“, ובלשון

סירה בין סלעים

המשנה בשם הקיבוצי „סירה“.

ההסתעפות המיוחדת של השיח הזה, וכן מבנה גבעוליו, משום לו תכונה קפיצית, הניתנת לניצול מצוין, בשימושים רבים. ננסה להכין ממנו מזרונג- שדה: — כל איש מאסף בעזרת את-הפירה ערמה מספקת של שיחי הסירים תוך 5 דקות. מסדרים את המצע כך, שהגזעים והשרשים יהיו כלפי הקרקע, והקוצים כלפי מעלה. אחר כך דורסים את השיחים היטב, ועל ידי כך שוברים את מרבית קוציהם. המזרון בשאר קפיצי, ושומר על רוחי האויר שבין ענפיו, ובכך יתרונו הגדול, שהוא חם ויבש לחלוטין.

אם רוצים להבטיח את העור העדין מפני כל דקירה שהיא, אפשר לפרוש על המצע כל בגד או שמיכה, והרי מזרון-שדה מצוין ביותר.

נאסוף עכשיו ערמה יפה של סירים מן המזרונים אשר הכנו, ונצית אותה. היא נדלקת על בקלה, זבוערת ברעש מיוחד. על רעש זה אמר קוהלת: „כקול הסירים תחת הסיר כן שחוק הכסיל!“ והמדרש הוסיף ואמר: מדוע כל העצים כשהם בוערים אין קולם הולך, והסירים הללו כשהם בוערים קולם הולך? לומר — אף אנו בין העצים! ובכך קבע המדרש הישראלי סמל נפלא לכל מתרברב וצועק, שהריהו כאותו שיח-הסירים הקטנטן לעומת עצי היער הגדור- לים, הצועק בבוערתו ואומר: גם אני עץ!

מן הערמה הבעורת עולה עשן לבן סמיך מאוד, ומסתיר להלוטין את כל הנמצא מעברו השני. עשן זה

יכול לשמש לתמרורים מצוינים, הנראים למרחקים, ויש איפוא להיוזר בהבערת שיח זה בכירים גדולות בקירבת-האויב.

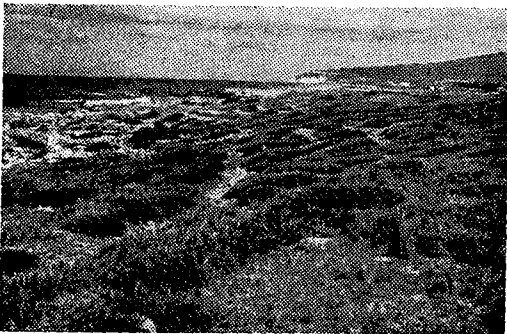
בגלל קפיציותו של השיח הזה, והזיכוכ הנוצר ע"י קוציו הבלתי-קשים, יכול שיח זה לשמש כאמצעי מצוין לחלץ כלי רכב מבוץ או מאדמה חלקלקה. ואמנם ידועים כבר מקרים בהם עשה כבר את שרותו במצבים כאלה. יש לדחוק את השיחים הללו מתחת לגלגלי המכונית, ולרפד גם את סביבת השלולית שבה שקע הרכב — להניע את המכונית, והריהי נוסעת ממש!

כל השימושים הללו משיח הזה — חשיבותם המעשית גדולה ביחוד משום שהוא נפוץ לרבותיו בחלקים רבים מאוד של הארץ, והריהו נמצא תחת ידינו כמעט תמיד.

בסיוור הבא נלמד ונתרגל שימושים אחרים בשיח זה, וגם עוד דברים רבי ענין בקשריו לתנ"ך ולמדרשים.

*

בין שיחי הסירים מתבלטים קנים יבשים הנושאים פירות קטנים, על גבי עוקצים ארוכים. נכיר את

שיח-סירים על גבעות-קורק מדרום לראש-הנקרה

הקנים הללו ופירותיהם, ונעקוב במשך תקופות השנה אחר התפתחותם. כך נכיר את עליהם ואת פרחיהם. מכות אחדות באת-החפירה, ומתברר שמתחת לפני האדמה יש לקנים הללו בצלים, בעלי גלדים חיצור-ניים כהים. לכשנסיר את הגלדים החיצוניים הללו יתגלה מחשוף הבצל-הלבן, אשר בכתישתו (בעזרת את-החפירה, ניצב-הכידון או כל מכשיר אחר) עד דק, במשך דקה-שתיים, הרינו יוצרים דבק מצוין, ביחוד לנעלים (עור, קרפ, ואף — גומי). אחד האנשי שים מגיש את סוליתו הקרועה להדבקה, ונמצא הדבק פועל כהלכה! — נקרא לבצל זה „בצל הדבק“, ונלמד להכירו.

זה, ואחרים בסירותים הבאים. נציין במיוחד את האזוב, הוא האזוב המקראי אשר שימש בישראל סמל לענוה. זהו צמח־תבלין מצוי, ובאופנים שונים אנו יכולים לתבל בו את מאכלנו: אם בעליו המיר בשים והפתותים לאבקה, ואם בכישול כמות קטנה ממנו במרק או בכל תבשיל. ריחו וטעמו מגרים את התאבון אף אצל אדם שתאבנו פג לגמרי מחמת חום ועייפות. הוא שימש סמל לענוה — בחיותו מועיל ומצוי בכל בית, ועם זאת אינו מתבלט מבין השיחים האחרים, ומסתפק בקרקע מועטת. ולעתים גדל אף בסלע עצמו.

נפתח בכמה תרגילים לאבחנת האזוב משיחים אחרים הדומים לו. אחר כך נלמד להבחין בו לפי ריחו בלבד, בהריחנו בעינים עצומות מספר שיחים, ובהכירנו מביניהם את האזוב.

*

נפנה עתה את מבטנו למדרון מנגד. נלמד להבחין במרחק בצמחים שלמדנו עליהם היום. מישוהו מציון את הגלגל במרחק ארבע מאות מטר. שני מציון עוד גלגלים אחרים בכיוון שני. מנתחים את הדברים המיר חדים את הגלגל בצורתו לגבי כל שיח אחר. בינתים שמים לב לצבעי השדה השונים, ולומדים להבחין בין גנני ירק שונים. מציינים גם עצים מוכרים לכל — כגון: חרוב, אורן ועוד — ולומדים את ההבדלים ביניהם ואת המיוחד לכל אחד מהם, בו הוא ניכר מכולם.

*

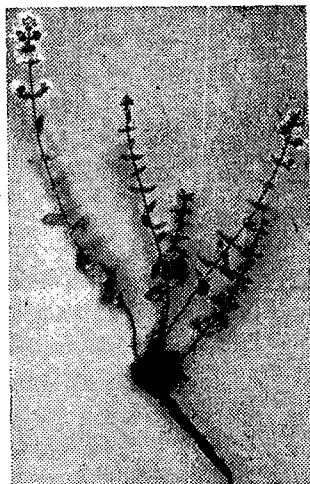
והיכן חלקת העולש הכחולה? האנשים תמהים על היעלמותה של זו. הרי היא מוכרחת להיראות מכאן. נחזור, איפוא, לאותו מקום ונחפש את פרחי העולש. איש אינו מוצא את המקום, ואף לא אחד מפרחי העולש! מה קרה כאן? כאילו ידקסם קטפה את כל פרחי העולש! — הפתרון הוא פשוט: פרחי העולש חיים רק עד לשעת הצהרים. אז הם נסגרים וכמשים לעד, נעלמים כליל. וכל השדה שהיה כחול משפע הפרחים נעלם צבעו בשעות בהן היינו עסוקים בצמחים אחרים. הנה עד מה חשוב, איפוא להכיר חופעות כאלו בטבע כדי להימנע מטעויות חמורות בזכירת דרך שעברנו בה, ובמסירת דרך כזאת לאחרים, וכן בכל מעשה הסנאה והעלמה.

נסכם: בסיוור ראשון זה הכרנו כעשרה צמחים, והם כוללים ענפים רבים של „חינוך שדה“ — חינוך להסתכלות בשדה, לעקיבה אחר גלגלי הצורות במשך

נעלה על גבי משטח רחב. בולטים כאן שיחים בעלי עלים רחבים, קוצניים ויבשים, המבליטים קרקפות גדולות של פירות. עוד מעט יהיו פירות אלו טובים למאכל, לאחר פיצוח קליפתם כ„גרעינים“. יש בהם חלבונים ושומנים. בחורף ובאביב, עת היה השיח ירוק, אפשר היה לאכול גם חלק ממנו הנמצא מתחת לפני האדמה, וגם את מצעי קרקפות הפרחים. לאתר כישול במים רותחים. בעוד כחודש ימים, עת יבשילו פירותיו לגמרי, נראה בו תופעה רבת ענין: השיח הקוצני החזק הזה, בעל העלים הרחבים שיבשו אך לא פמשו, ניתק פתאום מבסיסו ומתחיל להתגלגל על פני השדות, להדרדר ברוח במהירות רבה. בגלל כך נקרא שיח זה בעברית בשם „גלגל“. תופעה זו היא תוצאה מפק מיוחד, הנוצר בתחתית גבעולו, והוא מנתק אותו משורשו. עובדה מיוחדת זו, ההיר נתקות הפתאומית של השיח החזק והקוצני מעם אדמתו, שימשה לישיעה הנביא לסמל בה את נסיגתו של צבא אשור משערי ירושלים: „ורודף כמוץ הרים לפני רוח וכגלגל לפני סופה“ (י"ז, י"ג). אשור זו שכבשה והלכה עמים וארצות וצבאה שטף ועבר כים — תסור מעל הארץ הזאת משום שבמטרופולין שלה, בבסיסה, לא היו הענינים כשורה. ממש כאשר הגלגל הגדול והקוצני הזה ניתק לפתע מאדמתו משום שבסיסו יבש, ואין לו כל אחיזה בקרקע.

*

נמשיך לעלות קמעה. בין הסלעים צומחים שיחים ריחניים רבים, ממינים שונים. חלק מהם ניכר בסיוור

הוא האזוב...